

AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİNDE YUNANİSTAN'IN BORÇ KRİZİ

İlhan DAĞDELEN*

Özet

Yunanistan'ın 2009 yılı sonlarına doğru bir borç krizi içerisinde olduğunu ilan etmesi, Avrupa Birliği projesinin başarısı ile ilgili endişelerin yüksek sesle dile getirilmesine yol açmıştır. Diğer taraftan kriz ile bütünleşme süreci arasındaki neden sonuç ilişkisi önemli bir tartışma konusu olarak ön plana çıkmıştır. Bu tartışmalar arasında Avrupa Birliği otoriteleri benzer krizlerin yaşanmaması için gelecekte bütünleşme sürecinin nasıl bir yol izlemesi gerektiğini araştırmaya yönelmiştir.

Bu makalede, Yunanistan'ın yaşadığı borç krizi Avrupa bütünleşme süreci açısından değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Avrupa bütünleşmesinin kriz üzerinde bir rolünün olup olmadığı ve krizin bütünleşme sürecine yansımaları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Bütünleşmesi, Avrupa Birliği, Yunanistan'ın Borç Krizi, Avrupa Ekonomi Yönetişimi, Avrupa Ekonomi Yönetimi*

Abstract

Just after Greece declared her debt crisis in October 2009, some doubtful expressions emerged about the destiny of the European Union project. On the other hand, cause and effect relationship between this debt crisis and the European integration process came forward as an important point of issue. On this ground, European Union authorities began to search for the most convenient integration path in order to prevent the reemergence of such crises.

In this article, the debt crisis of Greece is evaluated within the perspective of European integration process. Accordingly, we assess whether the European integration process gave rise to the development of the crisis and we discuss what kind of reflections that crisis generated on the European integration process.

Key Words: *European Integration, European Union, Greece Debt Crisis, European Economic Governance, European Economic Government*

* Dr., Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ankara

Giriş

Yunanistan 1 Ocak 2001'de Avro'yu para birimi olarak kullanmaya başlamadan önceki yıllarda yüksek düzeyde seyreden enflasyon oranı ve yüksek borçlanma faizleri ile karşı karşıyaydı. Gerek enflasyon, gerekse borçlanma faiz oranları %10'un üzerinde seyretmekteydi. Aynı zamanda ülkenin reel büyüme oranı oldukça düşük seviyelerde gerçekleşmekteydi. Üstelik 2001 yılında Yunanistan'ın kamu borç yükünün Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) oranı %103,4 düzeyindeydi. İktisadi göstergeleri bu şekilde diğer Avrupa Birliği üyelerine kıyasla oldukça kötü olduğu ve Maastricht uyum kriterlerini karşılamadığı için Yunanistan 1999 yılında Avro alanına ilk anda girememişti. 1999 ve 2001 yılı arasında yürüttüğü sıkı para politikası ile enflasyon ve faiz oranlarını düşüren ülke, kamu borç yükünün GSMH'ya oranının %60'ı geçmemesini öngören uyum kriterini hâlâ yerine getirememesine rağmen Avro alanına kabul edilmişti. O dönem Yunanistan hükümeti 2010 yılı itibarı ile %60'lık oran hedefini tutturacağını iddia etmişti.¹ Yunanistan'ın borç yükünün GSMH'ya oranı %60'lı düzeylere yakınsamak bir tarafa 2009 yılında %126,8 olarak gerçekleşti.²

Yunanistan'da Ekim 2009 tarihinde iktidara gelen Papandreou hükümetinin ülkenin kamu bütçe açığının GSMH'ya oranının gerçekte %6,7 değil de %12,7 olduğunu ilan etmesiyle birlikte, bu ülkedeki borç krizi ve Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin geleceği dünya gündemi içerisinde önemli bir yere oturdu. Ülkenin önünde birincisi Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmek, ikincisi ise uluslararası düzeyde finansal destek talebinde bulunmak üzere iki temel seçenek söz konusuydu. Yunanistan ikincisini tercih etti.

Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmesi, sorunları çözmek yerine daha fazla değiştirecekti. Smaghi'nin ifade ettiği üzere Yunanistan'ın ulusal paraya geri dönmesi iş dünyasında sözleşmelerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilecekti. Ayrıca önceki borçları Avro cinsinden kredi, tahvil ve bonolardan oluştuğundan finansal yatırımcıların ulusal paraya güvenmediği bir ortamda böyle bir dönüşüm borç yükünü daha fazla arttırabilecekti. Hem Avro'nun hem de Drahmi'nin bir süre birlikte dolaşımında kalması kaçınılmaz olacaktı, bu durumda da Yunan halkı değeri düşürülmüş Drahmi'ye güvenmeyerek Avro'yu temel para birimi olarak kullanacaktı.³ 1992 yılında sıkı para politikasından kaçınmak için Avrupa Döviz Kuru Mekanizmasından (İng. European Exchange Rate Mechanism) ayrılan İtalya'nın deneyimi bunları doğrulamaktadır. İtalya bu mekanizmadan ayrıldıktan sonra para biriminin değerini düşürmüş, fakat yatırımcı güveninin sağlanamaması nedeniyle faizler inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, enflasyon yeniden ortaya çıkmış ve sonunda sistem içerisinde kaldığı durumda da uygulayabileceği sıkı para politikasını yönelmek

¹ Regional Surveys of the World, "Greece", **Central and South Eastern Europe-2004**, Europe Publications, 2003. s. 283-286

² Eurostat, "Government Finance Statistics: General Government Debt (Main Tables)", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 22/07/2010.

³ Lorenzo Bini Smaghi, "The Future of the Euro: 'Why the Greek Crisis Will Not Ruin Europe's Monetary Union'", **Foreign Affairs**, August 10, 2010

mecburiyetinde kalmıştı.⁴ Nihayetinde Yunanistan'ın borç krizinden çıkmasının en iyi yolu Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmek ya da borçları yeniden yapılandırmak değil, Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) ile bir kredi anlaşması yapmaktı.

Nisan 2010'da Yunan Hükümeti Avro alanında bulunan diğer ülkelerden ve IMF'den finansal destek talebinde bulundu. Avrupa ülkeleri IMF'nin de destek vermesi koşulu ile Yunanistan'a finansal destek vermeyi kabul etti. 2 Mayıs 2010 tarihinde ise Yunanistan'ın Avrupa Komisyonu, IMF ve Avrupa Merkez Bankası ile toplam 110 milyon Avro'luk finansal destek paketi üzerinde uzlaştıkları ve bu kapsamda IMF ve Yunanistan'ın 30 milyon Avro'luk stand-by anlaşması yaptıkları kamuoyuna duyuruldu. Bu uzlaşma ile Yunanistan ekonomisinin istikrara kavuşturulması, rekabet gücünün artırılması ve piyasaya olan güvenin yeniden tesis edilerek 2014 yılında kamu bütçe açığının GSMH'ye oranının %3 düzeyine düşürülmesi hedeflendiği ifade edildi.

Yunanistan'ın içerisine girdiği borç krizi ve Portekiz, İrlanda, Macaristan, İspanya, İtalya gibi diğer bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerde benzer krizlerin baş gösterme ihtimali, kimi çevrelerin Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği ve dolayısıyla Avrupa bütünleşmesinin geleceği konusundaki kuşklarını dile getirmesine yol açtı. Örneğin Steven Erlanger ve Matthew Saltmarsh, Mayıs 2010 tarihinde New York Times Gazetesi'nde yer alan makalelerinde, karamsar bir tablo çizerek Yunanistan'ın borç krizinin Avrupa Birliği hakkındaki kuşkların artmasına neden olduğunu yazdı.⁵ Diğer yandan günümüz itibarı ile 15 milyar Amerikan Doları değerinde bir fonu yöneten Moore Capital Management firmasının kurucusu Louis Bacon da Avro'nun daha önce yatırımcılar tarafından "de jure" Alman Markı olarak değerlendirildiğini ve bu bakımdan saygı gördüğünü, oysa Yunanistan'ın krizinden sonra yatırımcıların gözünde "de facto" Yunan Drahmisi'ne benzemeye başladığını ileri sürerek benzer biçimde kuşklarını dile getirdi.⁶ Yale Üniversitesi akademisyenlerinden Jean-Pierre Lehmann ise başka bir açıdan konuyu değerlendirerek Yunanistan'ın krizinin Avrupa Birliği üyeleri arasında bir karşılıklı güven sorununu tetiklediğini, Birliğin dürüstlüğe ve karşılıklı güvene dayalı bir işbirliği zemini kuramadığı takdirde sürdürülebilir olmaktan çıkabileceğini iddia etti. Lehmann'a göre Sovyetler Birliği'nin ve Çekoslovakya'nın çözümlenmesinin temelinde de güven sorununun gelişmesi yatmaktaydı.⁷ Öte yandan yine

⁴ Lorenzo Bini Smaghi, "The Future of the Euro: 'Why the Greek Crisis Will Not Ruin Europe's Monetary Union'", **Foreign Affairs**, August 10, 2010

⁵ Steven Erlanger and Matthew Saltmarsh, "Greek Debt Crisis Raises Doubts About the European Union", **The New York Times**, Online Adress: <http://www.nytimes.com/2010/05/08/world/europe/08europe.html>, 10 May 2010.

⁶ James G. Neuger, "Euro Breakup Talk Increases as Germany Loses Proxy", **Bloomberg Businessweek**, 14 May 2010. Online Adress: <http://www.businessweek.com/news/2010-05-14/euro-breakup-talk-increases-as-germany-loses-proxy-update1-.html>, Erişim Tarihi: 05/08/2010.

⁷ Jean-Pierre Lehmann, "Greek Crisis and the Future of the European Union – Part II: 'Mistrust Threatens Cooperation Among Nations and EU Survival'", **Yale Global Online**, 7 May 2010. Online Adress: <http://yaleglobal.yale.edu/content/greek-crisis-eu-part2>, Erişim Tarihi: 10/08/2010.

bir borç krizi içerisinde olan İrlanda hükümetinin 2010 yılı sonlarına doğru resmen Avrupa Birliği ile IMF'den finansal destek talep etmesi, sözü edilen kuşkuları daha da arttırdı. Aynı şekilde borç yükünü çevirmekte zorlanan ve nispeten daha büyük bir ekonomiye sahip olan İspanya'nın yaşadığı ekonomik sorunlar sözü edilen çerçevede yükselen kuşkuları ve korkuyu günümüzde körüklemektedir.

Her ne kadar sözü edilen krizlerin hemen ardından Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin geleceği hakkında yapılan yorumların, yazılan günlük köşe yazılarının önemli bir kısmının gerisinde güçlü bir analiz ve kuramsal çerçeve bulunduğunu söylemek güç ise de, Yunanistan borç krizinin ve borç yükü ağır görünen diğer bazı üye ülkelerde benzer krizlerin çıkma ihtimalinin Avrupa bütünleşmesinin geleceği hakkında kuşkular uyandırdığı ortadadır. Bu çalışmada Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin 1990'lı yılların sonunda kurulmasından bu yana karşılaştığı ilk ciddi sorun olan Yunanistan'ın borç krizinin Avrupa bütünleşme süreci açısından değerlendirilmesi ve konunun gündelik gelişmelerden ziyade, bütünleşmenin tarihsel ve kuramsal alt yapısı temelinde ele alınması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, birinci olarak bütünleşme sürecinde krizin rolünün mevcut olup olmadığı, ikinci olarak ise krizin bütünleşme sürecine ne tür yansımalarının olduğu ortaya konulmaktadır.

Bütünleşme Sürecinin Kriz Üzerindeki Rolü

Yunanistan'ın borç krizi, temelde ülkenin bütçe politikalarından ve malî disiplin konusunda yaşadığı sorunlardan ileri gelmektedir. Yunan hükümetleri uzun yıllardır süregelen kamu borç yükü sorununu malî disiplini sağlayarak hafifletmek yerine, Avro alanının sağladığı düşük faizli finansman olanakları ile borç döngüsünü sürdürmeye çalışmıştır. Hükümetler ne kamu gelirlerini arttıracak, ne de kamu harcamalarını gelirler ile orantılı düzeye getirecek köklü tedbirler almamış görünmektedir. Kriz ortaya çıktığında ise IMF ve Avrupa Birliği organları ile yapılan anlaşmadan anlaşıldığı üzere gelir ve gider arasındaki uçurumun baş sorumlusu olarak kamu emekçilerinin ücretleri ve sosyal harcamalar gösterilmiştir. Buna karşılık ülke ekonomisinin kayıt dışı ekonomi ve yolsuzluk konusunda Avrupa ülkeleri arasında en ön sıralarda yer alması, ülkenin GSMH oranı bakımından dünyada en fazla askeri harcama yapan ülkeler arasında yer alması gibi hususlar büyük oranda görmezden gelinmiştir.

Tablo 1: Kamu Gelirleri / GSMH (%)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yunanistan	Top of Form 40,5	41,3	43,0	40,9	40,3	39,0	38,0	38,5	39,3	39,7	39,1	36,0
Almanya	Top of Form 45,9	46,6	46,4	44,7	44,4	44,5	43,3	43,5	43,7	43,9	43,7	44,3
EU-15	Top of Form 45,7	46,1	45,8	45,1	44,4	44,4	44,3	44,7	45,2	45,3	45,1	44,4

Kaynak: Eurostat⁸

Tablo 2: Kamu Harcamaları / GSMH (%)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yunanistan	Top of Form 44,3	44,4	46,7	45,3	45,1	44,7	45,4	43,8	43,2	45,0	46,8	50,4
Almanya	Top of Form 48,0	48,1	45,1	47,6	48,1	48,5	47,1	46,8	45,4	43,7	43,7	47,6
EU-15	Top of Form 47,5	47,0	45,4	46,3	46,8	47,4	47,1	47,1	46,6	46,0	47,3	51,2

Kaynak: Eurostat⁹

Tablo 1 ve Tablo 2 de de görüldüğü üzere 2001 yılında kamu gelirlerinin GSMH'ya oranı %40,9 ve kamu harcamalarının GSMH'ya oranı %45,3 iken, 2009 yılına gelindiğinde bu oranlar sırasıyla %36,0 ve %50,4 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan vergi gelirlerinin Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne girmeden önceki yıl olan 2000 yılına oranla ilerleyen yıllarda düştüğü görülmektedir. Tablo 3'te gösterilen kamu harcama kalemlerine göz atıldığında ise GSMH içerisindeki payı bakımında özellikle sosyal harcamaların ve kamu personel giderlerinin bir miktar arttığı, bununla beraber Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne girmiş olmanın sağladığı düşük faizli finansman imkânları nedeniyle faiz harcamalarının düştüğü dikkat çekmektedir.

Avrupa Komisyonu, Yunanistan'da kamu harcamalarının GSMH içerisindeki payının büyümesinde, nüfusun giderek yaşlanmasının, bu nedenle emeklilerin bütçeye getirdiği yükün artmasının, kamuda istihdam edilen personel sayısı ile ücret düzeyinin yüksek olmasının, emeklilik giderlerinin gelirlerle orantısız biçimde yüksek düzeyde

⁸ Eurostat, "Government Finance Statistics: Total General Government Revenue (Main Tables)", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 22/07/2010.

⁹ Eurostat, "Government Finance Statistics: Total General Government Revenue (Main Tables)", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 22/07/2010.

bulunmasının etkili olduğunu ileri sürmektedir. Komisyonun yaptığı bir araştırmada emeklilerin söz konusu ülkede bütçeye getirdiği yükün yaşlanan nüfus nedeniyle oldukça yüksek durumda bulunduğu ve önlem alınmaz ise 2007 yılında GSMH içerisindeki payı %11,7 olan yükün 2040 yılında %21,4'e çıkmasının beklendiği belirtilmiştir.¹⁰ Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) 2009 yılında Yunanistan ekonomisini ele aldığı araştırmaya göre ise Yunanistan'da 1995 ve 2008 arasında kamu sektörü ücret düzeyi reel olarak yıllık ortalama %3,1 artarken, Avro alanının aynı dönemdeki ortalama artış oranı yıllık %1,25 olmuştur. Benzer biçimde Yunanistan'ın kamu kurumlarında istihdam edilen personel sayısı söz edilen dönemde yıllık %1,9 oranında artarken, Avro alanı ülkelerinde bu artış ortalama yıllık %0,3 olarak gerçekleşmiştir.¹¹

Tablo 3: Kamu Harcama Kalemleri / GSMH (%)

		1996	2000	2006	2007	2008	2009
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Yunanistan	4,86	6,44	5,17	5,68	5,38	6,13
	EU-16	4,8	5,0	5,0	5,0	5,1	5,6
Personel Giderleri	Yunanistan	9,57	10,47	11,06	11,21	11,49	12,4
	EU-16	10,4	10,4	10,2	10,0	10,1	10,8
Faiz Harcamaları	Yunanistan	10,5	7,38	4,42	4,44	4,58	4,97
	EU-16	3,9	3,0	2,9	3,0	3,0	2,8
Sübvansiyonlar	Yunanistan	0,42	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13
	EU-16	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
Sosyal Harcamalar	Yunanistan	13,74	14,79	16,83	17,57	18,78	20,55
	EU-16	21,0	21,6	21,4	21,0	21,3	23,4
Sermaye Transferleri	Yunanistan	1,11	1,02	1,62	1,79	1,96	1,61
	EU-16	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,4
Sermaye Giderleri	Yunanistan	1	2,64	0,87	1,19	1,61	1,59
	EU-16	1,5	2,5	2,4	2,6	2,5	2,8
TOPLAM	Yunanistan	44,08	46,9	43,15	45,03	46,79	50,38
	EU-16	46,3	47,4	46,7	46,0	46,8	50,7

Kaynak: Eurostat¹²

¹⁰ European Commission: Economic Policy Committee (AWG) and Directorate-General for Economic and Financial Affairs, "Pension schemes and pension projections in the EU-27 Member States — 2008-2060", **Occasional Papers**, No: 56, October 2009. s. 128

¹¹ OECD, "OECD Economic Surveys: GREECE", Volume 2009/15, 2009. s. 66 Çevrimiçi Adres: <http://docs.glotta.ntua.gr/International/OECD/1009151etemp.pdf> , Erişim Tarihi: 23/08/2010

¹² OECD, "OECD Economic Surveys: GREECE", Volume 2009/15, 2009. s. 66 Çevrimiçi Adres: <http://docs.glotta.ntua.gr/International/OECD/1009151etemp.pdf> , Erişim Tarihi: 23/08/2010

Yunanistan'da personel giderleri ve sosyal harcamalarda geçtiğimiz on yıl içerisinde belirgin bir artış olduğu, ortalama insan ömrünün uzaması, emeklilik giderlerinin artması gibi etmenlerin son yıllarda özellikle sosyal harcamaların artmasında itici güç olduğu tezine itiraz etmek mümkün değildir. Ancak Yunanistan'ın personel giderleri ve sosyal harcamalar toplamının GSMH içerisindeki payları Avro alanında yer alan Avrupa Birliği üyelerinin ortalaması ile kıyaslandığında, Avrupa Birliği ortalamasının 2000'li yıllar boyunca daima daha yüksek bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle Yunanistan'da yaşanan borç krizi sorununun en önemli kaynağı olarak personel giderleri ve sosyal harcamaların gösterilmesinin abartılı bir tez olduğunu söylemek mümkündür.

Yunanistan'da var olan malî disiplin sorununun daha önemli nedenleri vardır. Başka bir deyişle, bu ülkede malî disiplini sağlamak üzere bir reform programı hazırlanırken personel giderleri ile sosyal harcamaların kısılmasından çok daha önce giderilmesi gereken sorunlar vardır. Bunlardan birincisi vergi gelirlerinin ve sosyal katkıların Avro alanında yer alan Avrupa Birliği üyelerinin (EU16) ortalamasının çok altında yer almasıdır. Bir diğer husus ülkenin dünyada en fazla askeri harcama yapan ülkeler arasında bulunmasıdır.

Tablo 4: Kamu Gelir Kalemleri / GSMH (%)

		1996	2000	2006	2007	2008	2009
Vergi Gelirleri	Yunanistan	19,08	23,54	20,61	20,6	20,1	19,31
	EU-16 ¹³	26,2	25,2	25,9	26,2	25,4	24,5
Dolaylı Vergiler	Yunanistan	12,47	13,58	12,46	12,51	12,11	11,12
	EU-16	13,3	13,4	13,5	13,5	13,0	12,8
Doğrudan Vergiler	Yunanistan	6,35	9,66	7,99	7,94	7,74	7,96
	EU-16	12,6	11,5	12,1	12,4	12,2	11,3
Sermaye Vergileri	Yunanistan	0,26	0,31	0,15	0,15	0,25	0,22
	EU-16	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Sosyal Katkılar	Yunanistan	11,52	12,47	12,9	13,42	13,4	12,77
	EU-16	15,8	15,4	15,3	15,1	15,3	15,7
Satışlar	Yunanistan	1,22	1,25	1,56	1,46	1,5	1,41
	EU-16	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2

¹³ EU16 Avro alanında bulunan Avrupa Birliği üyelerini ifade eden kısaltmadır.

Sermaye Gelirleri	Yunanistan	3,93	3,12	1,94	1,94	2,33	2,27
	EU-16	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9
	Yunanistan	1,68	2,57	2,3	2,25	1,79	1,11
	EU-16	0,2	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1
	Yunanistan	37,44	42,95	39,31	39,66	39,13	36,86
	EU-16	46,2	44,8	45,3	45,4	44,9	44,4

Kaynak: Eurostat¹⁴

EU16 üyelerinin vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı ortalama olarak 2000'li yıllar boyunca %25'in altına düşmemiş iken, Yunanistan'da bu oran %20 düzeyinde seyretmiştir. Ayrıca sosyal katkıların da Yunanistan'da GSMH oranı bakımından daima EU16 ortalamasının gerisinde olduğu görülmektedir. Bütün bunlar gerek vergi toplanmasında yaşanan sorunlar bakımından, gerekse kayıt dışı istihdam bakımından ülkede kayıt dışı ekonominin büyük olduğu düşüncesini akla getirmektedir. OECD'nin 2009 tarihli raporunun bulguları bu düşüncüyü doğrular niteliktedir. Bu rapora göre vergi toplanmasına yaşanan sorunların temelinde vergi kaçakları ve yolsuzluk yatmaktadır. Vergi kaçağı ise daha ziyade vergi denetimlerinin yetersizliği gibi nedenlerle kayıt dışı ekonominin büyük bir hacme sahip olmasından ileri gelmektedir. Rapora göre, Yunanistan'ın kayıt dışı ekonomisi GSMH içerisinde %25'lik bir orana sahiptir ve bu oran OECD ortalamasının çok üstündedir.¹⁵

Hükümetlerin kamu gelirlerini arttırmak için kriz öncesine kadar olan süreçte bir dizi girişimler dışında vergi reformlarını köklü bir biçimde gerçekleştirmemesini seçimlerde başarılı olma kaygısına bağlamak mümkündür. Bunun yerine hükümetleri teşkil eden siyasi partiler seçimlerde kendi siyasi geleceklerini riske etmemek için borçlanma yoluna giderek bütçeyi finanse etmeye ve mevcut borç stokunu çevirmeye yönelmişlerdir. Avro piyasasının 2000'li yıllar boyunca hem likidite bolluğuna sahip bir seyir izlemesi, hem de bu piyasada yer alan hükümlere geniş bir alandan düşük faizle borçlanma olanağı sağlaması bunda etkili olmuştur. Bu süreçte yatırımcıların Avro alanında bulunan ülkelere çok fazla güven duymasının büyük rolü vardır. Yüksek borç düzeyine rağmen bu ülkeye uluslararası yatırımcıların duyduğu güvenin Papandreou hükümetinin 2009 yılındaki açıklamalarına kadar olan süreçte azalmaması, Yunan hükümetlerinin o dönemde Goldman Sachs gibi şirketlerin yardımı ile bütçe açıklarını olduğundan düşük göstermesi ile bağlantılıdır.¹⁶ (Avrupa Komisyonu'nun 2010 yılında ortaya koyduğu bir raporda da belirtildiği üzere Yunanistan'a ilişkin istatistiki verilerin güvenilirliği özellikle 2004 yılından itibaren hep tartışma konusu olmuş ve haklı gerekçelerle çeşitli defalar ülkenin istatistiki verileri revizyona uğramıştır. Örneğin

¹⁴ Eurostat, "Government Finance Statistics: Summary Tables 1/2010", **Eurostat Statistical Books**, 2010 Edition, Çevrimiçi Adres: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EK-10-001/EN/KS-EK-10-001-EN.PDF, Erişim Tarihi: 19/07/2010.

¹⁵ **Ibid.** s. 58-64

¹⁶ Stephen Foley, "Goldman Sachs: The Greek Connection", **The Independent**, 15 Şubat 2010. Çevrimiçi Adres: <http://www.independent.co.uk/news/business/news/goldman-sachs-the-greek-connection-1899527.html>, Erişim Tarihi: 16/07/2010

2004 yılının Mart ayında 2003 yılı bütçe açığının GSMH'ya oranı %1,7 olarak açıklanmış, daha sonra bu oran %4,6 olarak düzeltilmiştir.¹⁷⁾

Vergi gelirlerinin GSMH içerisindeki payının diğer Avrupa Birliği üyeleri ile kıyaslandığında düşük olmasının yanı sıra yine başka ülkelerle kıyaslayarak ele alındığında ülkenin askeri harcamalarının da dikkat çekici bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır. Tablo 5'te de gösterildiği üzere Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verilerine göre 2005 ve 2009 yılları arasında Yunanistan en büyük beşinci silah ithalatçısı konumundadır. Tablo 6'da ise ülkenin askeri harcamalarının GSMH'ya oranı gösterilmektedir. Buna göre 2009 yılında askeri harcamaların GSMH içerisindeki payı %4,06 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 5: En Büyük On Silah İthalatçısı (2005-2009)

Sıra	Ülke	İthalat Harcaması (A.B.D. Doları)
1	Çin	10.892
2	Hindistan	8.398
3	Güney Kore	7.087
4	Birleşik Arap Emirlikleri	6.514
5	Yunanistan	4.615
6	İsrail	3.912
7	Singapur	3.816
8	Amerika Birleşik Devletleri	3.453
9	Cezayir	3.394
10	Pakistan	3.292

Yunanistan'ın askeri tehdit algılaması içerisinde Türkiye özel bir öneme sahiptir. Türkiye ile bu ülke arasında Ege ve Kıbrıs sorunu gibi çeşitli sorunlar olmakla birlikte, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini hedef alan ve bölgesinde barış ortamını güçlendirmeye dönük çabalar içeren dış politikaları göz önüne alındığında, söz konusu ülke hükümetlerinin Türkiye'yi tehdit kaynağı olarak görmelerinin abartılı bir kaygıdan kaynaklandığını ileri sürmek mümkündür. Bu abartılı kaygıdan ileri gelen yüksek düzeyli askeri harcamaların silah üreticilerine yaradığı açıktır.

¹⁷ European Commission, "Report on Greek Government Debt Statistics", Brussels, COM(2010), **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/COM_2010_REPORT_GREEK/EN/COM_2010_REPORT_GREEK-EN.PDF, Erişim Tarihi: 03/01/2011

Tablo 6: Yunanistan'ın Askeri Harcamaları (Milyon Avro)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Askeri Harcama (Milyon Avro)	5.439	5.921	5.986	6.085	5.355	6.028	6.818	7.321	7.496	8.620	9.474
Askeri Harcama/ GSMH	4,3	4,3	4,1	3,9	3,1	3,2	3,5	3,5	3,3	3,6	4,06

Öte yandan Yunanistan'ın borç krizinde hükümetlerin yanlış bütçe politikalarının yanı sıra, ülke ekonomisinin rekabetçi bir yapıya sahip durumda bulunmamasının da rolü olduğu kimi çevrelerce dile getirilmiştir. En başta IMF ile yapılan stand-by anlaşmasının metninde ülke ekonomisini daha rekabetçi bir yapıya taşıma hedefi açık bir biçimde belirtilmiştir. Bu hususta özellikle ekonominin geneline ilişkin reel ücretlerde yaşanan artış göstergesi olarak öne sürülmektedir. Avrupa Komisyonunun yıllık yayınladığı verilere göre Yunanistan'da reel ücretler 2000 yılından 2009 yılına kadar geçen süreçte %24 oranında artmış görülmektedir. Oysa bir ülke ekonomisinin verimliliği en iyi reel olarak hesaplanan birim işgücü maliyetine bakılarak değerlendirilebilir. Yunanistan'ın reel olarak hesaplanan birim işgücü maliyeti aynı dönemde sadece %4,5 oranında artmıştır.¹⁸ Bu göstergelere dayanarak Yunanistan'da verimlilik sorununun, malî disiplin sorununa nazaran borç krizi üzerinde daha sınırlı bir etkisinin söz konusu olabileceğini ifade etmek mümkündür. Bu yüzden işgücü maliyetlerinin düşürülmesi ile krizin aşılmasının olanaklı olmadığı söylenebilir.

Yukarıda ifade edildiği üzere Yunanistan'ın borç krizinin temel nedeni malî disiplin sorunu ile ilgilidir. Ülkenin Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği içerisinde yer alması, borç krizinin temel nedeni olarak gösterilemez. Ancak birlik üyeliğinin kriz üzerindeki kısmi ve dolaylı rolünden söz etmek mümkündür. Başka bir deyişle kriz temelinde bütünleşme sürecinden ziyade Yunanistan'ın yapısal özelliklerinden kaynaklanmakla beraber, Avrupa iktisadi bütünleşmesinin temel varsayımlarında sözkonusu olan bazı yanlışlıklar ve tasarımda var olan bazı eksiklikler, hem borç krizinin gelişmesine dolaylı yollardan katkıda bulunmuş, hem de kriz ortaya çıktıktan sonra müdahale olanaklarını zayıflatmıştır. Smaghi'nin de belirttiği üzere Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin mimarlarının başlangıçtaki varsayımlarına göre üye ülkelerin Yunanistan'ın yaşadığı sorunlara benzer sorunları yaşaması beklenemezdi, çünkü bu varsayımlara göre Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin kendine özgü düzeltici mekanizmaları mevcuttu. Birincisi, borcu GSMH'ya oranla yüksek olan ülkeler üzerinde Avrupa finansal piyasalarının yüksek faizler yüklemek suretiyle baskı oluşturması gerekmekteydi. İkincisi, Avrupa Merkez Bankası ulusal borçların döndürülmesinde kullanılmak üzere borç vermeyi yasaklamaktaydı. Üçüncüsü, Avro

¹⁸ European Commission, "Economic and Financial Affairs: Economic Databases and Indicators", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm, Erişim Tarihi: 14/01/2011

alanının İstikrar ve Büyüme Pakti mali disiplini sağlayabilmek için büyük açıkları ve borçları bulunan sorunlu üye ülkelere bir dizi yaptırımların uygulanmasını öngörmekteydi. Dördüncüsü, Avro alanı için 2000'li yılların kalkınma planını oluşturan Lizbon sürecinin Yunanistan gibi ülkelerin rekabet gücünü ve reel iktisadi büyümesini arttırması gerekmekteydi. Ancak bu beklentilerin çok önemli bir kısmı gerçekleşmemiştir. Yunanistan Avrupa finansal piyasalarının sunduğu düşük faizli finansman olanaklarından 2000'li yıllar boyunca yararlanmaya kriz ortaya çıkıncaya değin aksaksız biçimde devam etmiş, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin öngördüğü şartları karşılayamadığı halde herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmamıştır.¹⁹

Tablo 7:İhracat ve İthalat Rakamları (Milyon Avro)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
İhracat İntra-EU27	6.906	7.885	8.241	6.699	7.680	7.902	8.586	10.558	11.182	11.207
İthalat İntra-EU27	20.053	23.526	23.719	18.594	23.065	25.518	25.484	29.014	32.178	33.635
İhracat Extra-EU27	3.480	4.837	4.608	4.314	4.150	4.404	5.302	5.967	6.024	6.233
İthalat Extra-EU27	8.592	12.724	13.149	14.792	16.585	16.897	18.271	21.654	23.457	27.340

Tablo 7'de görüldüğü üzere Yunanistan hem Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığı ticarete, hem de Birlik dışındaki ülkelerle yaptığı ticarete açık vermektedir. Üstelik Birlik dışındaki ülkelerle yaptığı ticarete Yunanistan'da ihracatın ithalatı karşılama oranı, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne girdikten sonra büyük ölçüde azalmıştır (Esasında cari açığın bütçe açığı üzerindeki etkisinin ne düzeyde bulunduğu ve ne şekilde kendisini gösterdiği kesin olarak ispatlanabilmiş değildir. Bununla birlikte ikiz açıklar (twin deficits) olarak da adlandırılan cari açık ile bütçe açığı arasında güçlü bir ilişki olduğu ileri sürülebilmektedir. Bu yöndeki hipotezlere göre cari açık ve bütçe açığı birbirlerini besleyebilmektedir).

Bu şekilde bütçe açığı sorunu ile birlikte cari açık sorunu yaşayan ülkelerin öncelikle attığı adımlardan birisi kur ayarlamasına gitmektir. Ancak Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği üyeleri, buraya üye olmakla ulusal paranın yerine Avro'ya geçtiği için borç krizine karşı para politikası aracılığı ile çözüm arama olanağını yitirmiştir. Yunanistan da sözü edilen doğrultuda ne kur ayarlamasına giderek ekonomisinin rekabet gücünü arttırma, ne de para basmak suretiyle iç borcunu finanse etme olanağı kalmamıştır. (1960'ların başında Mundell sermaye hareketlerinin serbestleştirildiği bir ülkenin hem istikrarlı bir döviz kuruna, hem de ulusal bir para politikasına aynı anda sahip olamayacağını ortaya koymuştur).²⁰

¹⁹ Lorenzo Bini Smaghi, "The Future of the Euro: 'Why the Greek Crisis Will Not Ruin Europe's Monetary Union'", **Foreign Affairs**, August 10, 2010

²⁰ Jeffrey A. Frieden, **Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century**, W.W. Norton & Company, New York, London, 2006. s. 459-462

Mundell-Fleming modeli olarak adlandırılan söz konusu modele göre, bir ülke serbest sermaye hareketleri, özerk para politikası ve sabit döviz kuru üçlüsünden aynı anda ancak ikisini seçme olanağına sahiptir. Örneğin eğer ülke istikrarlı bir döviz kuru istiyor ve aynı zamanda para politikasını kendisi yürütmek istiyorsa sermaye hareketlerini sınırlandırmaya mecburdur. Ya da örneğin ülkenin kendi para politikasını yürütmeyi ve sermaye hareketlerinin serbestliğini aynı anda istemesi durumunda ise döviz kurlarını kontrol dışı bırakması kaçınılmazdır.²¹ Avro piyasasına dâhil olmuş bulunan ülkeler de ortak para birimine geçerek sabit döviz kuru sistemini benimsemişler ve aynı anda sermaye hareketlerini tamamen serbestleştirmişlerdir. Bu durumda özerk para politikasından vazgeçme zorunluluğu doğmuş ve bu imkânı Avrupa Merkez Bankası'na devretmişlerdir.

Kur oranının değerini düşürmek ya da para basmak suretiyle gerçekleştirilen para politikaları, borç krizlerine müdahale aşamasında sadece ticaret açıklarının giderilmesi için değil, aynı zamanda ücretleri bastırmak için de birer araç olarak kullanılabilir. Bir ülke kur değerini düşürdüğünde ya da para tabanını hızla genişlettiğinde ücret değerleri değişmese bile alım gücü düşmekte, bu da bütçe üzerindeki yükü hafifleterek krizin bütçe ve cari dengeler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmektedir. Oysa 2000'li yıllar boyunca Yunanistan'ın cari açığı döviz kurunun değerli olması gibi sebeplerle yüksek düzeyde seyretmesine karşılık, ülke en kestirme çözüm yolu olan değerli kur oranını düşürerek krize derhal müdahale etme yoluna gidememiştir.

Öte yandan Yunanistan'ın borç krizinde rolü açısından Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği, bu ülkenin İstikrar ve Büyüme Pakti'nin ortaya koyduğu şartlara uyum sağlayamaması karşısında yeterli zorlayıcı tedbirleri almaması nedeniyle kusurlu bulunabilir. 1997 yılında varılan anlaşma ile oluşturulan İstikrar ve Büyüme Pakti, Avro bölgesinde yer alacak ülkelerin tutturması gereken makro iktisadi göstergelerin üst sınırlarını tespit etmişti. Hâlâ geçerli görünen söz konusu Pakt, Avro bölgesinde yer alan ülkelerin bütçe açığının GSMH'ya oranının %3'ü, toplam kamu borcunun GSMH'ye oranının ise %60'ı geçmemesini şart koşmaktadır. Fakat Avro'ya geçiş sağlandıktan sonra Almanya ve Fransa'nın da aralarında bulunduğu birçok Avrupa Birliği üyesi ülke bu hedefleri dönem dönem tutturmayı başaramamıştır. 2005 yılında ise Avrupa Birliği Konseyi ülkelerin tuturmakta güçlük çektiği, buna karşılık herhangi bir yaptırımla karşılaşmadığı İstikrar ve Büyüme Pakti'ne ilişkin düzenlemeler üzerinde reforma gitme kararı almıştır. Yeni reformlar bütçe açığı ve kamu borçlarına ilişkin sırasıyla %3 ve %60 oranlarını değiştirmemekle birlikte daha esnek uygulama sürecine sahip bir İstikrar ve Büyüme Pakti oluşturma amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Mevcut durumda İstikrar ve Büyüme Pakti kurallarına göre ülkelerin bütçe açığı ve kamu borç stoklarına ilişkin verileri belirli dönemlerde Avrupa Komisyonu'na raporlaması, Komisyon'un ise gerekli gördüğü durumlarda Avrupa Birliği Konseyi'ne

²¹ Louis W. Pauly, "Global Finance and Political Order", **Political Economy and the Changing Global Order**, Edited By: Richard Stubbs and Geoffrey R.D. Underhill, Oxford University Press, 2006. s. 136

ülkenin önceden uyarılmasını teklif etmesi öngörülmektedir. Aynı doğrultuda yine Pakt kurallarına göre bu erken uyarı prosedürü çalıştırıldığı halde bir üye ülkede bütçe açığının veya borç stokunun aşırı düzeylere yükselmesi, aşırı açık prosedürünün işletilmesini beraberinde getirecek, buna rağmen ülke açıkların önüne geçemezse bazı yaptırımların uygulanması söz konusu olabilecektir. Birçok ülke için erken uyarı prosedürü (early warning procedure) ve aşırı açık prosedürü (excessive deficit procedure) çeşitli kereler işletilmiş olsa da, Yunanistan dâhil (Yunanistan'ın Avro alanına girdiği 2001 yılında dahi kamu borç stokunun GSMH'ya oranı %101,5 düzeyindeydi.) öngörülen sınırları defalarca tutturamayan ülkelere hiçbir şekilde bir yaptırıma maruz kalmamış, bu durum ise İstikrar ve Büyüme Paketi'nin öngördüğü kuralların itibarını ve yaptırım gücünü ciddi ölçüde ortadan kaldırmıştır. Avrupa Birliği'nin yetkili organları gerekli yaptırımları daha önceden uygulamış olsaydı belki de Yunanistan borç krizi derinleşmeden bir dizi tedbirler almaya yönelebilecekti. Hiç kuşkusuz zorlayıcı yaptırımların uygulanmamasında ve denetim sürecinin esnekleştirilmesinde Almanya ve Fransa gibi güçlü üyeler başta olmak üzere birçok ülkenin sınırları tutturmada sorun yaşamaması etkili olmuştur.

Krizin Bütünleşme Sürecine Yansımaları

Avrupa bütünleşmesini ele alan geleneksel yaklaşımların büyük çoğunluğu, Apeldoorn'un belirttiği gibi, bütünleşmenin temellerini tam anlamıyla izah etmekte yeterli olan bir çerçeve ortaya koyamamışlardır. Bütünleşmeyi daha ziyade devlet odaklı bir bakış açısıyla egemenliğin ulusal düzeyden ulus-üstü düzeye ne kadar aktarıldığı temelinde veya İkinci Dünya Savaşı sonrasında koşullarının ürünü olarak değerlendiren söz konusu yaklaşımlar, şimdiye değin bütünleşme sürecini tarihsellikten uzak bir metodolojiyle analiz etmişlerdir. Oysa Avrupa bütünleşmesinin temelinde toplumsal üretim ilişkileri yatmakta ve bütünleşmenin tarihi Avrupa'da kapitalizmin bir toplumsal sistem olarak derinleşmesi ile koşutluk arz etmektedir. Başka bir deyişle Avrupa bütünleşmesi kapitalizmin kendinden önceki üretim biçimlerini etkisizleştirdiği bölgelerin toplumsal üretim ilişkileri içerisinde öne çıkan sermaye çevrelerinin sermaye birikim stratejileri ile uyumlu biçimde gelişmiştir.²²

Tarihte kapitalist toplumsal ilişkilerin en derin biçimde geliştiği Britanya Adası'nda ve Kıta Avrupası'nda yer alan çok sayıda egemen siyasi birimin egemenliklerini kısmen ya da tamamen devrederek bütünleşmeleri ve Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere'nin temellerini atmaları da sermaye birikim stratejileri ile ilgilidir. Serbest ticareti güçlendirmek, devlet aygıtının sermaye birikim sürecindeki düzenleyici ve kolaylaştırıcı rolünü pekiştirmek, rekabet gücünü arttırmak, büyük ölçekli bir ortak pazar oluşturmak, devletin gözetimi ya da güdümü altında bankacılık ve finans sisteminin ölçeğini büyüterek geliştirmek, endüstrileşmiş merkez ile endüstrileşmemiş çevre arasında tamamlayıcı bir ilişki kurmak, ürün ve ham madde akışını sağlayacak ulaşım ve iletişim ağı kurmak gibi sermaye birikim stratejisi ile uyumlu toplumsal amaçlar sözü edilen bölgelerdeki bütünleşmelerin temelini teşkil etmiştir. Örneğin

²² Bastiaan Van Apeldoorn, **Transnational Capitalism and the Struggle over European Integration**, The Routledge/Ripe Studies in Global Political Economy, 2002. s. 11-38

ondokuzuncu yüzyılda gerçekleşen Alman iç bütünleşmesi ele alınacak olursa, bu bütünleşmenin temelinde de sözü geçen hususların yattığı görülür. Abrams'a göre, 1806 yılında Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu dağıldıktan ve 1814 yılında Napolyon yenildikten sonra bugünkü Alman coğrafyasında 38 devletten müteşekkil gevşek bir konfederasyon kurulmuştu. Endüstri devrimini henüz tam olarak gerçekleştirmemiş olan her bir devletin yöneticisi kendi coğrafyalarında egemenlik haklarına sahiptiler ve bunların üzerinde bir parlamento ya da devletler üstü bir hükümet söz konusu değildi. Devletler yalnızca Frankfurt'ta belirli aralıklarla bir araya gelmekteydi, ancak bir birliktelik görüntüsü vermektense uzaktılar. Avusturya dışındaki konfederasyon üyeleri üye sayısı zamanla artan bir gümrük birliği (Alm. Zollverein) sistemiyle aralarındaki ticareti kolaylaştırdı ve geliştirdi. Konfederasyonun en büyük devletlerinden birisi olan Prusya izlediği ekonomi politikasının ve gümrük birliğinin de katkısıyla iktisadi açıdan 1848'e gelindiğinde oldukça güçlendi. Ama aynı durum gümrük birliğinin dışında kalan Avusturya açısından söz konusu değildi.²³ Gümrük birliğinin özellikle demir endüstrisinin ve kömür üretiminin geliştiği bölgeler ile endüstrileşmemiş bölgeler arasında uyumlu bir merkez-çevre ilişki kurması Prusya'nın hızlı büyümesinde ve bütünleşmenin gerçekleşmesinde etkili olmuştu. Bütünleşme açısından sözkonusu tamamlayıcı merkez-çevre ilişkisi oldukça önemliydi, zira bu coğrafyada yer alan Ruhr, Sahr, Yukarı Silesia gibi bölgeler hızlı biçimde endüstrileşmiş ve bu bölgelerde yoğun bir nüfus artışı yaşanmıştı.²⁴ Endüstrileşmiş bölgelerde yoğunlaşan nüfusun beslenmesi ve bu bölgelerde üretilen ürünlerin yeni pazarlar edinmesi için endüstrileşmemiş, tarım ağırlıklı ekonomilere sahip devletler arasında önce bir serbest ticaret ilişkisinin gelişmesi, sonra da bütünleşmenin gerçekleşmesi adeta kaçınılmaz bir gereksinim olmuştu. Bütünleşme ile ortaya çıkan siyasi yapı, diğer bir deyişle Alman devleti, kurduğu eğitim sistemi aracılığıyla üretime yetişmiş emek gücü yaratarak, demiryollarının en önemli unsurunu oluşturduğu geniş bir ulaşım ağı ve iletişim ağları kurarak, daha güçlü bir siyasi birim olmak suretiyle can ve mal güvenliğini artırarak, yeni pazarlar yaratarak, üretime daha kolay finans sağlaması için bankacılık ve finans sistemini devlet güdümünde geliştirerek Alman ekonomisini dünya ile rekabet edebilen en güçlü ekonomiler arasına sokmayı başarmıştı. (Diğer yandan bütünleşmenin ideolojisi sermaye çevrelerinin öncülüğünde gelişen milliyetçilik duygusunun etkisiyle toplumsal destek bulmuştu. Alman milliyetçiliği temelinde inşa edilen Alman kimliğinin bu bağlamda bütünleşmeyi besleyen bir rolü olmuştu.)

Bugün Avrupa bütünleşmesinin temelinde de benzer dinamiklerin yer aldığı söylenebilir. Dünya savaşlarından önce iç bütünleşmelerini tamamlamış olan Avrupa'nın merkez ülkeleri daha sonra kolonilerini kaybetmek ve süper güç statülerini Amerika Birleşik Devletleri'ne (A.B.D.) devretmek zorunda kalınca, gerek A.B.D. ile gerekse yükselen Uzak Doğu kapitalizmi ile rekabet edebilmek, bu çerçevede müşterek standartlara sahip bir ortak pazar kurmak, üretim ve tüketim ölçeğini arttırmak, serbest

²³ Lynn Abrams, **Bismarck and the German Empire:1871-1918**, Taylor and Francis eLibrary, 2006. s. 4-6

²⁴ William Otto Henderson, **The Rise of German Industrial Power, 1834-1914**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California, 1975. s. 29

ticareti geliştirmek üzere bir gümrük birliği oluşturmak, ortak bir güvenlik şemsiyesi oluşturmak, Avrupa'nın endüstrileşmiş alt bölgeleri ile endüstrileşmemiş bölgeleri arasında tamamlayıcı bir ilişki kurmak, üretime ve tüketime kolay finansman sağlayan ulus ötesi bir bankacılık ve finans ağı yaratmak gibi amaçlarla önce Avrupa Topluluğu sonra Avrupa Birliği fikri etrafında bir araya geldiler. 1950'li yıllarda Alman ve Fransız kömür ve çelik sermayesinin çıkarlarını Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (İng. European Coal and Steel Community) çatısı altında birleştirerek yeni bir evreye giren Avrupa bütünleşmesi büyük sermaye çevrelerinin birikim stratejisi ile de uyumlu olarak özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllardan itibaren büyük hız kazandı. Carchedi'ye göre Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası (European Roundtable of Industrialists) gibi sermaye grupları 1980'ler ve 1990'lar boyunca çeşitli kanallardan yürüttükleri faaliyetler vasıtasıyla Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği Konseyi'ni etkilemeye çalışarak bütünleşmeyi neo-liberal anlayış çerçevesinde ivmelendirmeye çalıştılar.²⁵ Hem neo-liberalizm, hem de bütünleşme, sermayenin ve malların serbest dolaşımı, devletin piyasayı düzenleyici rolü, işçi sendikalarının etkisizleştirilmesi gibi hususlarda uyum içerisinde bulunduğu için ulus ötesi düzeyde rekabet güçlerini arttırmak isteyen Avrupalı sermayedarların amaçlarına hizmet etmiştir. (Avrupa bütünleşmesinin günümüzdeki evresinde daha önce Avrupa'nın merkez ülkelerinin iç bütünleşme sürecini besleyen ulusal milliyetçilik ideolojisinin bir benzeri olarak Avrupalılık ideolojisi yerleştirilmeye ve buna uygun biçimde Avrupa halkına ulusal kimliklerin üstünde bir Avrupalı kimliği benimsetilmeye çalışılmaktadır.) Ondokuzuncu yüzyılda demiryolu ağları, telgrafın kullanılmaya başlaması, su taşımacılığının gelişmesi gibi hususlar nasıl iç bütünleşmeyi hızlandırdıysa, günümüzdeki evrede de teknolojinin gelişmesi ile ulaşım ve iletişim sürelerinin kısalması bütünleşmenin daha geniş bir ölçekte geçerlilik kazanmasını kolaylaştırmaktadır. Zaten Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası da bütünleşmeyi hızlandırıcı etkisini gördüğü için ulaşım ve iletişim altyapısını geliştirmek üzere kurulmuş bulunan Tüm Avrupa Ağı, Avrupa Altyapı Çalışmaları Merkezi gibi girişimleri desteklediklerini değişik platformlarda ifade etmişlerdir.²⁶

Avrupa Birliği tasarımında dikkate alınan önceliklerin başında rekabetçilik ve verimliliğin artırılması, bu doğrultuda ücretlerin düşük seviyede tutulması ve emek kesimine ait sosyal hakların kısıtlanması gelmektedir. Neo-liberalizmin refah devletini dışlayan ve emek kesiminin refah devleti döneminde elde ettiği kazanımları birçoğunu iptal eden anlayışını olduğu gibi benimseyen Avrupa Birliği mimarları neo-liberal politikalar ile paralel olarak geliştirdikleri politikalarla emek kesiminin üzerindeki baskıyı pekiştirmektedir. Özellikle Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği bir yönüyle de emek ve sermaye çelişkisinden türemiş bir girişim olarak özünde Avrupalı sermaye kesiminin dünya ile rekabet etme arzusuna yanıt vermektedir. Bonefeld'in belirttiği üzere Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği ile birlikte para politikası siyasetten kopartılmış, devletlerin kur ayarlamasına gitme olanakları ellerinden alınmış, böylece üretkenliği yüksek olmayan, diğer bir deyişle rekabet gücü düşük ülkelerin rekabet

²⁵ Guglielmo Carchedi, **Başka Bir Avrupa İçin: Avrupa'nın Ekonomik Bütünleşmesinin Sınıf Tahlihi**, Yordam Kitap, İngilizceden Çeviri: Mustafa Topal, 2008. s. 58-64

²⁶ Guglielmo Carchedi, **Ibid**, s. 58-64

imkânlarını arttırabilmelerinin emek kesiminin daha fazla sömürülmesinden başka bir yolu kalmamıştır. Bu sömürü ücretlerin düşük tutulması, iş gücü piyasasının esnekleştirilmesi, çalışma sürelerinin uzatılması gibi yöntemlere dayanmaktadır.²⁷

Avrupa bütünleşme sürecinde sermaye birikimini azamileştirmek için devletin üstlendiği role dair temel gereksinimler ve kapitalist toplumsal ilişkiler içerisinde sermaye sınıfının öncü konumu ortadan kalkmadıkça Avrupa'nın iktisadi bütünleşmesinin geri döndürülemez bir süreç olduğunu ileri sürmek mümkündür. Gelecekte bütünleşmenin kurumsal üst yapısı, Avrupa Birliği'ni oluşturan siyasi birimler arasında egemenliğin paylaşım şekli gibi hususlar ekonominin düzenleme biçimleri ve sınıf mücadelelerinin seyri uyarınca değişkenlik gösterebilir. Hatta aynı gerekçelerle bütünleşme süreci dönem dönem yavaşlayabilir ya da hızlanabilir. Ancak daha önce sermayenin merkezileşerek ve yoğunlaşarak birikme eğiliminin etkisi altında gelişmiş olan Almanya'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın ve İtalya'nın iç bütünleşmelerinin, toplumsal üretim ilişkileri değişmediği sürece bir dağılmaya doğru geri dönmesi nasıl beklenemeyecek bir şey idi ise, Avrupa bütünleşmesinin de sermayenin söz konusu eğilimlerini belirleyen mevcut üretim ilişkileri hâkim oldukça geriye dönüşü olanaklı görünmemektedir. Avrupalı sermayedarların dünyanın diğer bölgelerinde var olan ileri düzey ekonomilerle ve özellikle Uzak Doğu'da çok hızlı biçimde gelişmekte olan ekonomilerle rekabet edebilmesinin daha etkin bir yolu günümüz üretim biçiminin sağladığı koşullarda mevcut değildir.

Bu noktada Avrupa bütünleşme sürecinin en belirleyici aktörü olduğunu ifade ettiğimiz sermaye çevrelerini homojen bir sınıf birimi olarak düşünmemek gerekir. Bu çevreler arasında Avrupa'da daha fazla bütünleşmeyi kendi çıkarlarına uygun görenler olduğu gibi daha fazla bütünleşmeye karşı çıkanlar da bulunmaktadır. Bir ulus devlete bağımlı olarak faaliyet gösteren çevreler bütünleşmenin derinleşmesine ve genişlemesine karşı çıkarken, büyük marka haline gelmiş, bu açıdan herhangi bir ulus devlete bağımlı olmaksızın ulus aşırı ölçekte pazar bulabilen sermayedarlar ile finans çevreleri bütünleşmenin derinleşmesini ve genişlemesini savunabilmektedir. Maastricht Anlaşması ile hızlanan derinleşme ve genişleme sürecinin günümüzde de devam ettiği gözönüne alındığında, ikinci kategoride yer alan çevrelerin diğer sınıf birimlerine oranla hâlâ daha etkin olduğu söylenebilir.

Avrupa'nın iktisadi bütünleşmesinin yapısal olarak temelde sermaye birikimini ulus aşırı ölçekte azamileştirmeye dönük eğilimlere dayanması ve bu eğilimler radikal bir biçimde değişmedikçe geri döndürülemez olması, bütünleşme sürecine Yunanistan'ın yaşadığı borç krizinin de aynı doğrultuda etki etmesine neden olmuştur. Söz konusu eğilimlere uygun bir biçimde Avrupa Birliği organlarının 2009 yılından günümüze değin geçen süreçte krize karşı tedbir almak ve benzer krizlerin önüne geçmek amacıyla Avrupa ekonomi yönetişimini güçlendirme girişimleri içerisinde girdiği görülmektedir. Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi bütçe konsolidasyonunun gerçekleştirilmesi, İstikrar ve Büyüme Paktının kurallarının sıkı

²⁷ Werner Bonefeld, "European Monetary Union: Ideology and Class", Editör: Werner Bonefeld, **The Politics of Europe: Monetary Union and Class**, Basingstoke: Palgrave, 2001.s. 64–106

biçimde uygulanması, Avrupa Birliği organlarının üye ülkelerin bütçeleri üzerindeki denetim mekanizmalarını geliştirmesi gibi reformları içermektedir. Bütün bu reformların açık biçimde ifade edilmeyen en önemli hedeflerinden birisinin Avrupa Birliği ölçeğinde yapılan düzenlemelerle emek kesiminin gelirlerinin ve sosyal haklarının kısıtlanması olduğu anlaşılmaktadır.

Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi Yunanistan'ın krizinin hemen ertesinde Avrupa Birliği organlarının en önemli gündem maddelerinden birisi olarak öne çıkmıştır. Örneğin Avrupa Komisyonu'nun Avro alanı ile ilgili Mart 2010 tarihinde yayınladığı birinci çeyrek değerlendirme raporunda, Yunanistan krizinin, Avro alanındaki ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi gerektiğini gösterdiği ifade edilmiştir. Rapora göre, Birliğin ulus-üstü organları bütün üye devletlerin İstikrar ve Büyüme Paktının kurallarına uymasını sağlamalıdır. Aynı zamanda üyelerin sunduğu istatistiklerinin güvenilirliğinin güvence altına alınması ve malî politikanın yine sürdürülebilir bir yörüngeye yerleştirilmesi gerekmektedir. Bütün bunların sağlanması için ise ulus-üstü organların yapacağı gözetim (surveillance) genişletilerek güçlendirilmelidir.²⁸ Yine Komisyonun 3 Mart 2010 tarihinde yayınladığı "Avrupa 2020" strateji belgesinde sürdürülebilir büyüme, teknolojik gelişme, finansal sistemde reform yapma, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği içerisinde eşgüdümü güçlendirme, bütçe konsolidasyonunu gerçekleştirme, demografik sorunlarla ve yoksullukla mücadele gibi hedeflere ulaşmak için ekonomi yönetişiminin geliştirilmesi gerektiğinden söz edilmiştir.²⁹ Aynı şekilde Komisyonun kamu finansmanı ile ilgili 16 Haziran 2010 tarihli raporunda da krizlerin yeniden tekrarlamaması için, "Avrupa 2020" strateji belgesi ile uyum biçiminde, üye ülkelerin ekonomi politikası hususunda eşgüdüm içerisinde davranmaya zorlanmasından, Avrupa Birliği genelinde ihtiyaç duyulan malî konsolidasyondan ve bu kapsamda bütçe denetiminin güçlendirilmesinden bahsedilmiştir.³⁰ Benzer biçimde Komisyonun 30 Haziran 2010 tarihli toplantı bildirgesinde de Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesine, bu kapsamda politika eşgüdümünün ve denetim olanaklarının genişletilmesine, krizleri önleyici uyarı mekanizmalarının ve iktisadi sorunları gidermeye dönük zorlayıcı mekanizmaların kurulmasına, İstikrar ve Büyüme Paktının yaptırım gücünün artırılmasına dönük öneriler ele alınmıştır. Toplantı bildirgesine politika eşgüdümünün politikanın yürürlüğe girmesinden önce (ex-ante) sağlanmasının gerekliliğine vurgu yapılması ayrıca dikkat çekicidir.³¹ Bu yaklaşım ulus-üstü (supranational) organların ekonomi politikalarına yürürlüğe sokulmadan önce müdahale etme arzusunu yansıtmaktadır.

²⁸ European Commission: Directorate General for Economic and Financial Affairs, "The Impact of the Global Crisis on Competitiveness and Current Account Divergences in the Euro Area", **Quarterly Report on the Euro Area**, Volume:9, No:1, 2010. s. 6

²⁹ European Commission, "Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm, Erişim Tarihi:18/08/2010

³⁰ European Commission: Directorate General for Economic and Financial Affairs, "Public Finances in EMU:2010", **European Economy** 4, 2010. s. 7-8

³¹ European Commission, "Enhancing Economic Policy Coordination for Stability, Growth and Jobs –Tools for Stronger EU Economic Governance", **Communication from the Commission to**

Avrupa Birliği'nin en üst düzey organı olan Avrupa Zirvesi (European Council) ise 17 Haziran 2010 tarihinde yayımladığı toplantı sonuç bildirgesinde, "Avrupa 2020" strateji belgesini benimsediğini, bu belgede yer verilen hedeflere ulaşmak için gerekli düzenlemeleri desteklediğini ve bu düzenlemelerin ne ölçüde gerçekleştirildiğinin takipçisi olacağını kamuoyuna duyurmuştur. Bildirgede yine ekonomi yönetişiminin geliştirilmesine vurgu yapılmış, bu çerçevede bütçe denetiminin güçlendirilmesi ve Avrupa ölçeğinde faaliyet gösteren yeni finansal gözetim organlarının kurulmasından bahsedilmiştir.³² Bütçe denetiminin güçlendirilmesi ve finansal gözetim organlarının kurulması ulus devletlerin otoritesi ile manevra alanını daraltacağı için Avrupa ekonomi yönetişiminin geliştirilmesi ile Avrupa bütünleşmesinin finans ve maliye alanlarında daha fazla derinleşeceğini düşünmek olanaklıdır.

Yunanistan'ın krizi sonrasında yönetişim anlayışının çok daha ötesine geçerek bir Avrupa ekonomi yönetimi (European economic government) oluşturulmasını savunan öneriler de gündemde önemli bir yere yükselmiştir. (Avrupa ekonomi yönetiminin oluşturulması, en son Lizbon Anlaşması ile değişmiş olan mevcut Avrupa Birliği kurumsal yapısına yeni ulus-üstü kurumların eklenmesi ve Avrupa ekonomi yönetişimi (European economic governance) ile kıyaslandığında ulus-üstü organların egemenlikten aldığı payı çok daha fazla artması anlamına gelmektedir.) Örnek vermek gerekirse Avrupa Birliği içerisinde Avrupa ekonomi yönetiminin oluşturulmasını, bu kapsamda mevcut kurumsal yapıya bir dizi ulus-üstü kurumun eklenmesini savunanlardan birisi, bu makalenin kaleme alındığı dönemde İtalya Merkez Bankası Başkanı olan ve aynı zamanda Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board) başkanlığı görevinde bulunan Mario Draghi'dir. Draghi, 19 Mart 2010 tarihinde kendisiyle yapılan bir söyleşide, Yunanistan'ın yaşadığı krize karşı alınacak en etkili tedbirin güçlü bir Avrupa ekonomi yönetimini kurmaktan geçtiğini ileri sürmüştür.³³ Aynı şekilde Stefan Collignon Yunanistan'ın krizinin devletlerarası (inter-governmental) yöntemlerle ortak para biriminin idare edilemeyeceğini gösterdiğini, zira her bir üye devletin kendi çıkarına öncelik vererek hareket ettiğini, bu bakımdan mevcut yapının değiştirilerek yerine Avrupa'nın kolektif çıkarının en ön planda tutulduğu bir Avrupa ekonomi yönetim yapısının kurulmasının zorunlu olduğunu iddia etmiştir.³⁴ Fakat Yunanistan'ın

the European Parliament, the European Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, COM (2010) 367/2. Çevrimiçi Adres: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/com_2010_367_en.pdf Erişim Tarihi: 18/08/2010

³² European Council, "Conclusions: 17 June 2010", EUCO 13/10, CO EUR 9, CONCL 2, **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115346.pdf, Erişim Tarihi: 18/08/2010

³³ Mr Hermann-Josef Knipper ve Mrs Katharina Kort (2010), Draghi: 'We Need a European Economic Government', Interview with Mario Draghi in Handelsblatt, 19 May 2010, **Official Web Site of Bank of International Settlements**, <http://www.bis.org/review/r100325b.pdf> Erişim Tarihi: 18/08/2010

³⁴ Stefan Collignon, "A European Economic Government Could Solve Europe's Democracy Deficit", **Social Europe Journal**, 2010. Online Adres: <http://www.social-europe.eu/2010/07/a->

yaşadığı krize dayanarak Avrupa'da bir ulus-üstü yönetim yapısı inşa edilmesini savunan öneriler, ulus devletin siyasi birimler olarak etkinliğini sürdürmesinden yana olan çevreleri de ciddi biçimde kaygılandırmıştır. Quinn'e göre bir Avrupa ekonomi yönetiminin kurulmasına dönük girişimler özellikle İngiltere'de yerleşik bazı çevreleri devletin İngiltere ekonomisi üzerindeki egemenliğine darbe indirebileceği gerekçesiyle endişeye sevk etmiş ve söz konusu çevrelerin çabaları neticesinde bu girişimler engellenmiştir.³⁵ Avrupa Zirvesi'nin başkanı Herman Van Rompuy 17 Haziran 2010'da Brüksel'de yapılan zirve toplantısında yaptığı konuşmada Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesine dönük adımların en kısa sürede atılarak tamamlanacağını, ancak Lizbon anlaşmasının sunduğu mevcut kurumsal yapıya ilave Avrupa kurumlarının kurulmasına gerek duyulmadığını ifade ederek Avrupa ekonomi yönetiminin kurulmasına dönük önerilerin kabul görmediğini teyit etmiştir. (Rompuy yeni kurumlara şu an için ihtiyaç duymuyoruz derken 2011 başında faaliyete geçen finansal gözetim otoritelerini (Avrupa Bankacılık Otoritesi (The European Banking Authority), Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Sistemi Otoritesi (İng. The European Insurance and Occupational Pensions Authority) ve Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi'nin (The European Securities and Markets Authority) kast etmemiştir. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Zirvesi finansal sektör gözetimini gerçekleştirmeleri için bu kuruluşların Yunanistan'ın krizi patlak vermeden önce kurulmasını öngörmüştü. Zaten bu kuruluşlar ulus-üstü yönetim organları değil, gözetim rolü üstelenen finansal yönetim organlarıdır.³⁶) Nihayetinde Rompuy'un dile getirdiği çerçeve içerisinde Avrupa Komisyonu ekonomi yönetişimini güçlendirmek üzere 29 Eylül 2010 tarihinde önemli bir yasal düzenleme paketini kamuoyuna duyurmuştur.

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin kuruluşundan beri ekonomi yönetişimini güçlendirmek amacıyla ortaya konulmuş en kapsamlı düzenleme olduğu ifade edilen söz konusu yasal düzenleme paketi gerek malî politikaların, gerekse diğer makro-ekonomik politikaların daha geniş ve güçlü bir biçimde denetlenmesini öngörmektedir. Düzenleme paketi altı temel düzenlemeden oluşmaktadır. İlk dört düzenleme malî konularla, diğer iki düzenleme ise makro-ekonomik konular ile ilgilidir.³⁷ Malî konularla ilgili olan düzenlemeler İstikrar ve Büyüme Paktının önleyici ve düzeltici işlevlerini daha etkin bir biçimde yerine getirilmesi için yaptırım gücünün artırılmasını,

european-economic-government-could-solve-europes-democracy-deficit/ Erişim Tarihi: 13/08/2010

³⁵ Ben Quinn, "Greek Debt Crisis: Pushing More European Integration?", **The Christian Science Monitor**, 2 April 2010, Online Adress: <http://www.csmonitor.com/Business/2010/0402/Greek-debt-crisis-pushing-more-European-integration>, Erişim Tarihi: 12/08/2010

³⁶ **Remarks by Herman VAN ROMPUY**, President of the European Council at the press conference following the meeting of Heads of State or Government, Brussels, 17/06/2010, PCE 129/10. Online Adress: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115347.pdf. Erişim Tarihi: 19/08/2010

³⁷ European Commission, "European Union Economic Governance: the Commission Delivers a Comprehensive Package of Legislative Measures", **Resmî İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1199&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, Date of Access: 22/02/2011.

bütçe dengeleri öngörülen sınırları tutturamayan üyelere ceza verilmesini öngörmekte ve bütçe yapım sürecinde üyelerin dikkate alması gerekli asgari standartları belirlemektedir. Makro-ekonomik konularla ilgili düzenlemeler, Avro alanında ve Avrupa Birliği genelinde olası makro-ekonomik dengesizliklerin önceden saptanabilmesi ve önlenmesine yönelik tedbirleri içermektedir. Bu düzenlemeler de yine dengesizlikleri gideremeyen ülkelere belirli bir oranda ceza vermeyi öngören bir prosedüre sahiptir.³⁸

Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi çerçevesinde üye ülke bütçelerinin disiplin altına alınmasının ne tür müdahaleleri içerebileceğini, Avrupa Birliği'nin Yunanistan'ın krizini değerlendirme ve krize müdahale biçimine bakarak öngörmek mümkündür. Bu ülkenin Avrupa Komisyonu, IMF ve Avrupa Merkez Bankası ile yaptığı üç yıllık stand-by anlaşmasının koşullarına bakıldığında, Avrupa Birliği'nin malî disiplin sorununu işgücü verimsizliği, sosyal harcamaların ve kamu personel ücretlerinin yüksekliği ile ilişkilendirdiği ve sözkonusu krizin faturasının doğrudan doğruya emek kesimine çıkardığı açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu anlaşmaya göre öncelikle kamu kesimi ücretlerinin düşürülmesi, sosyal harcamaların azaltılması ve kalıcı bir sosyal güvenlik reformunun gerçekleştirilmesi şart koşulmuştur. Aynı anlaşmanın bir diğer önemli koşulu, Yunanistan ekonomisinin daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulmasıdır. Bunun için üretim maliyetlerinin yeniden kontrol edilerek azaltılması ve enflasyonun düşürülmesi, bu sayede genel fiyatlar açısından rekabetçi konuma yükseltilmesi koşul olarak öne sürülmüştür.³⁹ Burada bahsedilen maliyetlerin kontrol edilerek azaltılması, hiç şüphesiz emek kesiminin gelirlerinde azalma, çalışma saati sürelerinde artış, emeklilik ve sosyal haklarda kısıtlamalar anlamına gelmektedir.

Avro alanında Yunanistan'ın krizi ile tetiklenen sorunların bir başka yansıması ise bir Avro Paketi kurulmasının kararlaştırılmasıdır. Avro alanında yer alan ülkelerin devlet başkanları 11 Mart 2011'de Avrupa Birliği ekonomisinin rekabet gücünü arttırmak, üye ekonomilerinde sorun teşkil edebilecek açıkları önlemek ve üyeler arasındaki ekonomi politikası eşgüdümünü güçlendirmek üzere böyle bir karar almışlardır. Yine Avrupa ekonomi yönetişimini güçlendirme çalışmalarının bir uzantısı olarak oluşturulması kararlaştırılan paktın temelinde üye devletlerin yetki alanına giren konulara odaklanması öngörülmektedir. Paktın çalışması üye ülkelerin Avrupa Birliği yasal çerçevesi içerisinde kendi yetki alanında giren ekonomi ile ilgili konularda yıllık taahhütlerde bulunması ve Avrupa Birliği organlarının bu taahhütlerin yerine getirilip getirilmediğini denetlemesi şeklinde olacaktır. Bu kapsamda yürütülecek faaliyetlerde Avrupa Komisyonunun ve Avrupa Parlamentosunun etkin rol alması amaçlanmaktadır.⁴⁰

³⁸ European Commission, **Ibid.**

³⁹ International Monetary Fund, "Europe and IMF Agree €110 Billion Financing Plan With Greece", **IMF Survey Magazine: IMF Survey Online**, May 2010.

⁴⁰ European Council, "Conclusions of the he Heads of the State or Government of the Euro Area of 11 March 2011", **Resmi İnternet Sitesi**, Informal Meeting - Brussels 11 March 2011, Çevrimiçi Adres: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119809.pdf, Erişim Tarihi: 08/03/2011

Kurulması kararlaştırılan paktın üye ülkelerde birincisi rekabetçiliği güçlendirmek, ikincisi istihdamı arttırmak, üçüncüsü kamu finansmanının sürdürülebilirliğini sağlamak ve dördüncüsü finansal istikrarı pekiştirmek olmak üzere dört ana hedefi söz konusudur. Bu çerçevede üyelerin birim işgücü maliyetleri, ücretler ve sendikalarla yapılan ücret pazarlıkları, istihdam oranları, sağlık ve sosyal güvenlik harcamaları, emeklilik yaşları, istihdam oranları ile ilgili taahhütlerde bulunması, Avrupa Birliği organlarının yapılan taahhütleri denetlemesi beklenmektedir. Başka bir deyişle bütün bu hususlar Avrupa Birliği organlarının dolaylı yollardan müdahale alanına sokulmaktadır. Bunların yanı sıra Avrupa Birliği ölçeğinde eşgüdümü sağlanacak biçimde bankacılık sisteminde düzenli stres testlerinin yapılması ve finansal gözetim altyapısının güçlendirilmesi, İstikrar ve Büyüme Paketi'nin öngördüğü koşulların üye ülke mevzuatlarının bir parçası haline getirilmesi, bankaların, hane halkalarının ve finans-dışı şirketlerin borçluluk durumunun Avrupa Birliği ölçeğinde düzenli olarak izlenmesi amaçlanmaktadır.⁴¹

Yunanistan'ın krizinin bütünleşme sürecine bir diğer önemli yansıması da krizin Avrupa Finansal İstikrar Servisinin (European Financial Stability Facility-EFSF) ve Avrupa İstikrar Mekanizmasının (European Stability Mechanism-ESM) kurulmasını tetiklemiş olmasıdır. EFSF finansal destek ihtiyacı bulunan üyelere yardımda bulunmak üzere 2010 yılının Mayıs ayında Avro alanı ülkelerin ortak olduğu Lüksemburg'da kayıtlı bir şirket olarak kurulmuştur. Üye ülkelerin sağlayacağı katkıları finans kaynağı olarak kullanan EFSF'ye bono ihraç olanağı da verilmiştir.⁴² 28 Kasım 2010'da Avrupa Komisyonu'nun önerisi üzerine EFSF'nin işlevini 2013 yılında sona erdirmesi ve yerine ESM fonunun işlevsel duruma getirilmesi kararlaştırılmıştır. Yine bir finansal destek mekanizması olan ESM'nin aynı zamanda Avro alanında tesis edilecek olan önleyici ve düzeltici tedbirler ile denetleme mekanizmalarını tamamlayıcı bir işlev görmesi beklenmektedir. ESM'nin üye ülkelere likidite sorunlarını ve borç krizlerini gidermeye yönelik destek olanakları sözkonusudur. Finansal desteğin Avrupa Komisyonu, IMF ve Avrupa Merkez Bankası'nın yapacağı değerlendirmelere bağlı olarak verilmesi öngörülmektedir. Yunanistan ile yapılan stand-by anlaşması kapsamında sağlanan finansal destek gibi ESM'nin sorun yaşayacak olan ülkelere sağlayacağı finansal desteğin de koşullu olması hedeflenmektedir.⁴³ Özünde birer işbirliği mekanizmaları olan EFSF ve ESM'nin kuruluşunu da Avrupa ekonomi yönetişimini güçlendirme çabaları çerçevesinde düşünmek gereklidir.

Sonuç

Yunanistan'ın Avrupa Birliği projesi içerisinde yer alması, ülkenin bir borç krizi ile karşı karşıya kalmasının doğrudan sorumlusu olarak değerlendirilemez. Yunanistan ekonomisinin malî disiplin konusunda uzun süredir sorunlu olması sorunun asıl

⁴¹ European Council, **Ibid.**

⁴² European Financial Stability Facility, "About EFSF", **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>, Erişim Tarihi: 02/01/2011.

⁴³ Europa Press Room, "European Stability Mechanism (ESM)", **Resmi İnternet Sitesi**, MEMO/10/636, Çevrimiçi Adres: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/636>, Erişim Tarihi: 02/01/2011.

zeminini oluşturmaktadır. Nitekim böyle bir iktisadi yapı temeli üzerinden elde edilen kamu gelirlerinin giderleri karşılamaması ve yüksek cari açıklar, söz konusu krizi beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte Avrupa Birliği projesinin ve bu bağlamda Avrupa bütünleşmesinin kriz üzerindeki kısmi ve dolaylı rolünden söz etmek mümkündür. Zira bu kriz öncelikle Avrupa Birliği mimarlarının iktisadi sorunların ortaya çıkmamasını sağlamak için kurdukları İstikrar ve Büyüme Pakti gibi mekanizmaların en azından uygulamada yetersiz olduğunu göstermiştir. Ayrıca söz konusu kriz Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni kuruluş felsefesinin özünde yer alan neo-liberal varsayımların, başka bir deyişle serbest piyasa sistemine duyulan aşırı güvene dayalı varsayımların büyük ölçüde isabetsizliğe uğradığını gözler önüne sermiştir.

Kriz temel nedeni olan malî disiplin sorunu ise daha ziyade ülkenin bütçe gelirlerinin Avrupa Birliği ortalamalarının oldukça gerisinde olması ve yüksek askeri harcamaları ile ilgilidir. Ülkede yolsuzlukların ve kayıt dışı ekonominin OECD ortalamasının çok üstünde olması vergi kaçaklarının yüksekliğine işaret etmektedir. Öte yandan ülkenin dünyanın en fazla silah ithalatı ve askeri harcama yapan ülkelerden birisi olmasının da malî disiplin sorunundaki rolü vardır. Oysa malî disiplin sorununun en önde gelen nedenleri arasında personel giderleri ve sosyal harcamalar gösterilmiş, malî disiplini sağlamak adına emek kesiminin gelirlerinin bastırılması ve sosyal haklarının kısıtlanması krize karşı alınan tedbirlerin en önde gelen unsurları olmuştur. Ülkenin sosyal harcamalar ve personel giderleri toplamının GSMH içerisindeki payı bakımından Avrupa Birliği ortalamasının gerisinde olduğu verisi gözönüne alındığında, sözkonusu iddianın abartılı olduğu söylenebilir. Avrupa bütünleşmesi kapitalist toplumsal ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan emek-sermaye çelişkisinin bir sonucu olarak geliştiği için bu krize karşı alınan tedbirler de doğal olarak söz konusu çelişkiyi yansıtır niteliktedir.

Yunanistan'ın krizinin Avrupa bütünleşme sürecine en önemli yansıması Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesine yönelik reformları hızlandırması olmuştur. Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi amacıyla Avrupa Birliği'nin yetkili organları üye ülkelerin maliye ve finans sistemleri üzerindeki ulus-üstü denetim ve gözetim gücünü, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin yaptırım gücünü, eşgüdüm imkânlarını ve diğer ön uyarı tedbirlerini arttırmaya dönük tedbirler almaya başlamıştır. Ayrıca bir Avro Pakti'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Avro Pakti faaliyete geçtiğinde üye ülkelerin yetki alanına giren konulara Avrupa Birliği müdahalesine zemin teşkil edecektir. Bunların yanı sıra finansal sorun yaşayan ülkelere yardım amacıyla geçici olarak Avrupa Finansal İstikrar Servisi (EFSF) kurulmuş ve EFSF'yi kalıcı olarak ikame etmek üzere Avrupa İstikrar Mekanizması'nın (ESM) 2013 yılında faaliyete alınması kararlaştırılmıştır.

Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesini, Lizbon Anlaşması sonrasında ortaya çıkmış olan Avrupa Birliği kurumsal sistemine bir kurum ilave etmeden Avrupa Birliği'nin yetki alanına girmeyen konulara Avrupa Birliği'nin müdahale olanaklarının geliştirilmesi olarak düşünmek mümkündür. Ayrıca Yunanistan'ın krizinin hemen ardından ülkenin malî disiplin sorununa karşı alınan tedbirlerin Avrupa Birliği

ölçeğinde genelleştirilmesine dönük reformların da Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Ayrıca Avrupa ekonomi yönetişimini güçlendirmeye yönelik reformların bir kısmının ise üye ülkeler arasındaki işbirliğini ve karşılıklı bağımlılığı arttırmayı amaçladığı söylenebilir. Avrupa ekonomi yönetişiminin güçlendirilmesi amacıyla yapılan söz konusu bütün reformlar tartışmasız biçimde Avrupa bütünleşmesinin daha fazla derinleşmesine yol açmaktadır.

Yunanistan'ın krizi ile tetiklenen sürecin nihai yansıması Avrupa bütünleşmesinin derinleşmesi olmakla birlikte, Avrupa Birliği'nin devletlerarası niteliğinin ortadan kalkmakta olduğunu henüz ileri sürmek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu tür krizlere karşı tedbir olarak Avrupa Birliği ölçeğinde bir ekonomi yönetimi oluşturma önerileri genel kabul görmemiştir. Yönetimin bir resmi hiyerarşiye dayalı bir idari rejim iken, yönetişimin resmi hiyerarşileri dışlayan çok aktörlü bir anlayışa dayandığı dikkate alındığında Avrupa Birliği'nde ekonomi yönetişiminin geliştirilmesini, devletlerarası (intergovernmental) yapıyı muhafaza etmek koşulu ile iktisadi bütünleşmenin derinleştirilmesi olarak yorumlamak olanaklıdır. Bu noktada yönetim anlayışını esas alarak kurulan idari rejimlerin gayri-resmi hiyerarşik ilişkileri hiç içermediği de düşünülmemelidir. Resmi hiyerarşilerin bulunmaması kimi durumlarda gayri-resmi hiyerarşileri ve gayri-resmi iktidar ilişkilerini gizleyen bir işlev görmektedir. Bu anlamda Avrupa ekonomi yönetişiminin geliştirilmesi iddiasını değerlendirirken de geliştirilmekte olduğu söylenen yönetim rejiminde rol alacak aktörler arasında bir eşitlerarası ilişki bulunmayacağını gözönünde bulundurmamak gereklidir.

Kaynakça

- Lynn ABRAMS, **Bismarck and the German Empire:1871-1918**, Taylor and Francis e-Library, 2006
- Bastiaan Van APELDOORN, **Transnational Capitalism and the Struggle over European Integration**, The Routledge / Ripe Studies in Global Political Economy, 2002
- Werner BONEFELD, "European Monetary Union: Ideology and Class", Editör: Wernner Bonefeld, **The Politics of Europe: Monetary Union and Class**, Basingstoke: Palgrave, 2001
- Guglielmo CARCHEDI, **Başka Bir Avrupa İçin: Avrupa'nın Ekonomik Bütünleşmesinin Sınıf Tahlili**, Yordam Kitap, İngilizceden Çeviri: Mustafa Topal, 2008
- Stefan COLLINGNON, "A European Economic Government Could Solve Europe's Democracy Deficit", **Social Europe Journal**. <http://www.social-europe.eu/2010/07/a-european-economic-government-could-solve-europes-democracy-deficit/> (13.08.2010)

- European Commission “Pension schemes and pension projections in the EU-27 Member States — 2008-2060”, **Occasional Papers**, No: 56, October, Economic Policy Committee and Directorate-General for Economic and Financial Affairs. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16034_en.pdf (11.08.2010)
- European Commission, “The Impact of the Global Crisis on Competitiveness and Current Account Divergences in the Euro Area”, **Quarterly Report on the Euro Area**, Volume:9, No:1, Directorate General for Economic and Financial Affairs. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/qr_euro_area/2010/pdf/qrea201001en.pdf (15.08.2010)
- European Commission, “European Union Economic Governance: the Commission Delivers a Comprehensive Package of Legislative Measures”, **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1199&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (22.02.2011).
- European Commission, “Economic and Financial Affairs: Economic Databases and Indicators”, **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm. (14.01.2011)
- European Commission, “Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth”, http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm (18.08.2010)
- European Commission, “Public Finances in EMU: 2010”, **European Economy 4**, Directorate General for Economic and Financial Affairs. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-4_en.pdf (16.08.2010)
- European Commission, “Enhancing Economic Policy Coordination for Stability, Growth and Jobs – Tools for Stronger EU Economic Governance”, **Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions**, Brussels, COM(2010) 367/2. http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/com_2010_367_en.pdf (18.08.2010)
- European Commission, “Report on Greek Government Debt Statistics”, Brussels, COM(2010), **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/COM_2010_REPORT_GREEK/EN/COM_2010_REPORT_GREEK-EN.PDF, (03.01.2011)
- European Council, “Conclusions”, EUCO 13/10, CO EUR 9, CONCL 2, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115346.pdf, (18.08.2010)

- European Council, “Conclusions of the he Heads of the State or Government of the Euro Area of 11 March 2011”, **Resmi İnternet Sitesi**, Informal Meeting- Brussels 11 March 2011, Çevrimiçi Adres: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119809.pdf
- European Financial Stability Facility, “About EFSF”, **Resmi İnternet Sitesi**, Çevrimiçi Adres: <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>, (02.01.2011).
- Europa Press Room, “European Stability Mechanism – (ESM)”, **Resmi İnternet Sitesi**, MEMO /10/636, Çevrimiçi Adres: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/636>. (02.01.2011).
- Eurostat, “Government Finance Statistics: Total General Government Revenue (Main Tables)”, Official Web Site, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, (22.07.2010).
- Eurostat, “Government Finance Statistics: Total General Government Expenditure (Main Tables)”, Official Web Site, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, (22.07.2010).
- Eurostat, “Government Finance Statistics: Summary Tables 1/2010”, **Eurostat Statistical Books**, 2010 Edition, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EK-10-001/EN/KS-EK-10-001-EN.PDF (19.07.2010)
- Steven ERLANGER and Matthew SALTMARSH, Greek Debt Crisis Raises Doubts About the European Union, **The New York Times**, May 8, <http://www.nytimes.com/2010/05/08/world/europe/08europe.html> (10.06.2010).
- Stephen FOLEY, “Goldman Sachs: The Greek Connection”, **The Independent**, 15 Şubat. <http://www.independent.co.uk/news/business/news/goldman-sachs-the-greek-connection-1899527.html> (16.07.2010)
- Jeffry A. FRIEDEN, **Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century**, W.W. Norton & Company, New York, London, 2006
- William Otto HENDERSON, **The Rise of German Industrial Power, 1834-1914**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California, 1975
- International Monetary Fund, “Europe and IMF Agree €110 Billion Financing Plan With Greece”, **IMF Survey Magazine: IMF Survey Online**, May, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car050210a.htm> (13.07.2010).
- Hermann-Josef KNIPPER and Katharina KORT, Draghi: ‘We Need a European Economic Government’, Interview with Mario Draghi in Handelsblatt, 19 May 2010, **Official Web Site of Bank of International Settlements**, <http://www.bis.org/review/r100325b.pdf> (18.08.2010)

- Jean-Pierre LEHMANN, “Greek Crisis and the Future of the European Union – Part II: ‘Mistrust Threatens Cooperation Among Nations and EU Survival’”, **Yale Global Online**, 7 May 2010. Online Adress: <http://yaleglobal.yale.edu/content/greek-crisis-eu-part2> (12.08.2010).
- James G. NEUGER, “Euro Breakup Talk Increases as Germany Loses Proxy”, **Bloomberg Businessweek**, 14 May. <http://www.businessweek.com/news/2010-05-14/euro-breakup-talk-increases-as-germany-loses-proxy-update1-.html> (05.08.2010)
- OECD, “OECD Economic Surveys: GREECE”, Volume 2009/15, <http://docs.glotta.ntua.gr/International/OECD/1009151etemp.pdf>, (23.08.2010).
- Louis W. PAULY, “Global Finance and Political Order”, **Political Economy and the Changing Global Order**, Edited By: Richard Stubbs and Geoffrey R.D. Underhill, Oxford University Pres, 2006
- Regional Surveys of the World, “Greece”, **Central and South Eastern Europe-2004**, Europe Publications, 2003
- Ben QUINN, “Greek Debt Crisis: Pushing More European Integration?”, **The Christian Science Monitor**, 2 April, <http://www.csmonitor.com/Business/2010/0402/Greek-debt-crisis-pushing-more-European-integration> (12.08.2010).
- Lorenzo Bini SMAGHI, “The Future of the Euro: ‘Why the Greek Crisis Will Not Ruin Europe’s Monetary Union’ ”, **Foreign Affairs**, August 10, 2010
- Herman VAN ROMPUY, “Remarks by President of the European Council at the press conference following the meeting of Heads of State or Government”, Brussels, 17 June, PCE 129/10 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115347.pdf (19.08.2010)